

دانشگاه اراک

دانشکده علوم انسانی

کارشناسی ارشد رشته الهیات گرایش علوم قرآن و حدیث

عنوان

بررسی آموزه های سیاسی واجتماعی قرآن کریم در سوره های مائده، انفال و توبه

پژوهشگر

سیف الله فراهانی

استاد راهنما

دکتر ابراهیم ابراهیمی

استاد مشاور

دکتر علی حسن بگی

بهار ۱۳۹۳

بسم الله الرحمن الرحيم

عنوان

بررسی آموزه های سیاسی و اجتماعی قرآن کریم در سوره های مائده، انفال و توبه

توسط

سیف الله فراهانی

پایان نامه

ارائه شده به مدیریت تحصیلات تکمیلی به عنوان بخشی از

فعالیت های تحصیلی لازم برای اخذ درجه کارشناسی ارشد

در رشته الهیات گرایش علوم قرآن و حدیث

دانشگاه اراک

اراک-ایران

ھیئت داوران

امضاء استاد راهنما: دکتر ابراهیم ابراهیمی

امضاء استاد مشاور: دکتر علی حسن بگی

امضاء استاد داور: دکتر محمد رضا قاسمی

امضاء مدیر گروه: جناب آقای محمد مهدی حقی

بهار ۱۳۹۳

تقدیم :

تقدیم به پیامبر گرامی اسلام(صلی الله علیه وآله وسلم)

که با رنج فراوان قرآن کریم واهل بیت مطهر را برای هدایت ما به یادگار گذاشتند.

وبه ارواح مطهر شهدای راه خدا.

وبه روح مطهر پدر بزرگوارم که یاد و خاطره اش همواره در ذهن ما زنده است.

وبه خانواده گرامی ام که در رنج نگارش این تحقیق همواره با بنده همراه بودند.

سپاسگزاری:

الحمد لله الذی هدینا لهذا وما كنا لنهتدی لولا ان هدینا الله

بارالها

تو را سپاس که این ذره بی مقدار را توفیق عطا نمودی، وبه محفل درس
معلمان و مربیان شایسته و ارجمند و محضر عالمان و فرهیختگان هدایت فرمودی.

با تشکر و سپاس از اساتید ارزشمند گروه الهیات و معارف اسلامی مخصوصا
اساتید مقطع کارشناسی ارشد که از محضر پر فیضشان بهره ها برده ام.

چکیده:

مشکلات سیاسی و اجتماعی یکی از دغدغه های امروز بشریت به شمار می رود. از جمله: نحوه حکومت کردن بر مردم، پذیرش حکموت از طرف مردم، نیاز های اجتماعی انسان و تعامل آنها با هموعان خود، موضوعاتی است که انسانها برای بهتر زیستن به آنها نیاز دارند.

به همین لحاظ است که بشریت نیازمند به منبعی است که آموزه های سیاسی و اجتماعی خود را از آن به دست آورده، و مورد استفاده قرار دهد، و قرآن کریم که کلام خدا است، بهترین منبع و مرجع برای استخراج آموزه های سیاسی و اجتماعی انسان است. که پاسخگوی تمام نیازهای انسان می باشد.

این پژوهش با استفاده از قرآن کریم آموزه های سیاسی و اجتماعی آن را استخراج نموده و نظرات مختلف تفسیری را در اختیار علاقه مندان به این موضوع قرار داده، و به موارد زیر دست یافته است.

۱- آموزه های سیاسی و اجتماعی قرآن کریم در تعامل با مسلمانان

۲- آموزه های سیاسی و اجتماعی قرآن کریم در تعامل با اهل کتاب

۳- آموزه های سیاسی و اجتماعی قرآن کریم در تعامل به مشرکین

که امید وار است مورد قبول اساتید و جویندگان معرفت قرار بگیرد، انشاءالله.

کلید واژه ها: آموزه، سیاسی، اجتماعی، مشرک، اهل کتاب

فصل اول: کلیات تحقیق

۱-۱-مقدمه	۲
۱-۲-بیان مسئله	۵
۱-۳-پیشینه تحقیق	۵
۱-۴-اهمیت و لزوم تحقیق	۶
۱-۵-هدف کلی	۷
۱-۶-اهداف فرعی	۷
۱-۷-سوالیات تحقیق	۷
۱-۸-ابزار و روشهای گرد آوری	۸
۱-۹-تعریف مفاهیم و واژگان تحقیق	۸

فصل دوم: ادبیات تحقیق

بخش اول: آموزه های سیاسی و اجتماعی قرآن کریم در باره مسلمانان
در سوره های: مائده، انفال و توبه

۲-۱-۱-ولایت و امامت	۱۳
۱-۱-۱-۱-ابلاغ ولایت امام علی(ع)	۱۷
۲-۱-۱-۲-حکم نکاح با اهل کتاب و طعام آنان	۲۴

- ۲۹..... ۲-۱-۴- داوری بر اساس حق
- ۳۲..... ۲-۱-۵- به سرپرستی نگرفتن مسخره کنندگان
- ۳۶..... ۲-۱-۶- احرام کعبه و ماههای حرام
- ۴۰..... ۲-۱-۷- نهی از سوال بیهوده
- ۴۳..... ۲-۱-۸- انفال
- ۴۸..... ۲-۱-۹- فتنه و بلا نتیجه گناه
- ۵۲..... ۲-۱-۱۰- لزوم اطاعت از خدا و پیامبر(ص)
- ۵۵..... ۲-۱-۱۱- پشت کردن به دشمن و جزای آن
- ۵۸..... ۲-۱-۱۲- امر به جهاد و جنگ با دشمنان اسلام
- ۶۰..... ۲-۱-۱۳- گرفتن نعمت به خاطر کفر نعمت
- ۶۲..... ۲-۱-۱۴- شکستن عهد و نقض عهد با کفار
- ۶۵..... ۲-۱-۱۵- قدرتمندی در برابر دشمن و مسلح شدن به امکانات روز جنگی
- ۶۹..... ۲-۱-۱۶- صلح در مقابل صلح و توکل در مقابل خدعه و نیرنگ
- ۷۲..... ۲-۱-۱۷- فدا نگرفتن از اسرا
- ۷۷..... ۲-۱-۱۸- تعمیر و ساخت مساجد حقی برای مومنین
- ۸۰..... ۲-۱-۱۹- عدم دوستی با پدر و برادر کافر
- ۸۳..... ۲-۱-۲۰- تعامل مسلمانان با اهل کتاب
- ۸۷..... ۲-۱-۲۱- عذاب الهی نتیجه ذخیره طلا و نقره و عدم انفاق آن
- ۹۰..... ۲-۱-۲۲- صدقات و مصارف آن
- ۹۴..... ۲-۱-۲۳- عیب جویی و تمسخر صفت بارز منافقان

۲۴-۱-۲-ساخت مسجد ۹۸

۲۵-۱-۲-ضرورت تفقه در دین ۱۰۳

۲۶-۱-۲-ضرورت یاری پیامبر(ص) ۱۰۶

۲۷-۱-۲-شدت عمل با محاربین با پیامبر(ص) ۱۱۱

بخش دوم:آموزه های سیاسی واجتماعی قرآن کریم درباره اهل کتاب

در سوره های :مائده،انفال وتوبه

۱-۲-۲-میثاق الهی ۱۱۴

۲-۲-۲-لعن الهی ونقض میثاق الهی ۱۱۶

۳-۲-۲-اطاعت نکردن از حکم خدا ورسولش وعواقب آن ۱۱۸

۴-۲-۲-کشتن یک نفر مانند کشتن کل جامعه واحیاء یک نفر مانند احیاء کل جامعه..... ۱۲۱

۵-۲-۲-حکم بر اساس تورات ۱۲۵

۶-۲-۲-غلو(الوهیت حضرت عیسی(ع) ۱۲۷

۷-۲-۲-لعن الهی وبی توجهی به فریضه امر به معروف ونهی از منکر..... ۱۳۲

۸-۲-۲-بی ارزشی اهل کتاب ۱۳۵

۹-۲-۲-حرام خوری اهل کتاب ۱۳۸

۱۰-۲-۲-کینه توزی وسر سختی یهودیان ودوستی نصارا با مسلمانان ۱۴۱

بخش سوم:آموزه های سیاسی واجتماعی قرآن کریم درباره مشرکین در

سوره های:مائده ،انفال وتوبه

۱-۳-۲-مکر مشرکین نسبت به پیامبر(ص) ۱۴۵

۲-۳-۲-وجود پیامبر رحمتی برای مردم ۱۴۸

- ۱۵۲..... ۲-۳-۳-انفاق مال مشرکین سودی ندارد ،
- ۱۵۵..... ۲-۳-۴-بیزای خدا ورسولش از مشرکین به خاطر عهد شکنی
- ۱۵۸..... ۲-۳-۵-قتل وشدت عمل نسبت به مشرکین
- ۱۶۱..... ۲-۳-۶-مشرکین حق تعمیر وساخت مسجد ندارند
- ۱۶۵..... ۲-۳-۷-نجس بودن مشرکین دلیلی بر ممنوعیت ورود آنها به مسجد
- ۱۶۸..... ۲-۳-۸-عدم آمرزش خواهی برای مشرکین

فصل سوم: روش تحقیق

- ۱۷۵..... ۳-۱-روش تحقیق
- ۱۷۵..... ۳-۲-طرح تحقیق
- ۱۷۵..... ۳-۳-فن تحقیق
- ۱۷۵..... ۳-۴-طرح اجرایی

فصل چهارم:نتیجه گیری وپیشنهاد ها

- ۱۷۸..... ۴-۱-جمع بندی ونتیجه گیری
- ۱۸۵..... ۴-۲-پیشنهادات برای پژوهش های آتی
- ۱۸۶..... ۴-۳-پیشنهاد های بر خاسته از تحقیق
- ۱۸۷..... ۴-۴-منابع
- ۱۹۱..... ۴-۵-چکیده انگلیسی

فصل اول

کلیات تحقیق

یکی از پرسش های مهم در جوامع اسلامی اندیشه سیاسی اجتماعی در آموزه های قرآنی است، به ویژه این که برخی بر این باورند که قرآن از جامعیت برخوردار نمی باشد، و تنها به مسائل معنوی و اخروی توجه داشته است، و در نهایت آموزه های آن بخشی از امور اجتماعی که مرتبط به مسائل آخرتی و یا معنوی است، در بر می گیرد. و توجهی به مسائل سیاسی محض ندارد

در مقابل این اندیشه و تصویر از اسلام گروهی دیگر نه تنها قرآن را در بر دارنده همه مفاهیم اجتماعی می دانند، بلکه اصولاً فلسفه دین و همچنین فقه اسلامی را، حکومت و حاکمیت دین در همه عرصه ها به ویژه عرصه سیاسی می دانند. بر این اساس می بایست قرآن در بردارنده همه مفاهیم سیاسی مهم و اساسی باشد، که اندیشه سیاسی را سامان می دهد، و به زندگی بشر در حوزه مسائل زندگی سیاسی پرداخته است.

تصویر دوم که با محتوای قرآن و دین اسلام هماهنگ تر است، می تواند تصویری درست تر و صادق تر باشد. زیرا سیاست و مسائل سیاسی بخش مهمی از زندگی بشری را تشکیل می دهد، و قرآن نمی تواند به این بخش بی توجه باشد، چه این بخش مهمی از زندگی فردی در حوزه فعالیت های اجتماعی تعریف می شود، و زندگی اجتماعی بدون برخورد و تنش ها و چالش های سیاسی نیست، بنابراین این دین اسلام و آموزه های هدایت وحی حتی اگر بخواهد به زندگی فردی سامان دهد می بایست ناظر به مسائل اجتماعی و سیاسی باشد

علاوه بر این آموزه های اسلامی سرشار از احکام، وظایف و مسئولیت هایی است که به مسائل اجتماعی و حوزه عمل اجتماعی ارتباط تنگاتنگ و حتی مستقیمی دارد، به عنوان نمونه جهاد و اجرای حدود کیفری و جزایی و گردآوری زکات و مالیات شرعی، نمی تواند بدون حضور نظام سیاسی تحقق یابد. و حضور امور نظامی حتی امر به معروف و نهی از منکر و اجرای حدود به معنای تشکیل حکومت و حاکمیت است. زیرا مفهوم دیگری برای سیاست نمی توان بی حضور این عناصر و مطالب گفته شده ترسیم کرد. به این معنا که اصولاً سیاست که به معنای تدبیر اجتماع است، مصادیق مهمی دارد که مسائل نظامی و قضایی و نظارتی از جمله آنها است.

بر اساس این تصویر است که ولایت قرآنی به نام نظام سیاسی ولایی که در قرآن ترسیم شده است، خود را بر معرفت سیاسی انسان مسلمان تحمیل می کند، و انسان مسلمان نمی تواند اسلام را بی تصویر نظام سیاسی تصور کند.

مسلمانان بر این باورند که ریشه همه مفاهیم اساسی اسلام و رفتار های فردی و اجتماعی مومنان را می بایست در آموزه های قرآنی جست، از این رو است که به قرآن به عنوان منبع نخست معرفتی و رفتاری می نگرند، و بینش و نگرش فردی و اجتماعی خویش را بر اساس آن سامان می دهند.

قابلیت قرآن برای فهم پذیری به سبب مبین و روشن بودن و امر به تدبر در آن موجب شده است که اندیشمندان مسلمان با بهره گیری از اصول استنباط، مفاهیم و اصولی که انسان به آن نیاز دارد را استخراج نمایند. از جمله این مفاهیم، مفاهیم معرفت سیاسی و آموزه های سیاسی قرآن است که تا کنون در این حوزه کتابها و مقالات بسیاری نگاشته شده است.

هرچند که پیش از انقلاب اسلامی کمتر اندیشمندان شیعی به سراغ آموزه های سیاسی قرآن رفته اند، زیرا اقلیت بودن ایشان همراه به عدم نیاز برای استنباط برای اداره جامعه موجب شده بود، تا تنها به فقه فردی توجه شود، و فقه اجتماعی به گوشه فراموشی سپرده شود.

البته از آنجایی که تحولات علمی جدید در صحنه بین الملل مقتضیات خاصی دارد، باز خوانی و باز سازی فقه سیاسی بر اساس آموزه های قرآنی و نبوی ضرورتی دوباره یافته است.

و اما پژوهشی که اینجانب در صدد ارائه آن می باشم تشکیل یافته از چهار فصل می باشد، که فصل اول آن کلیات پژوهش را شامل می شود. و فصل دوم عبارت است از ادبیات تحقیق که شامل سه بخش می باشد، که بخش اول آن بررسی آموزه های سیاسی و اجتماعی قرآن کریم در رابطه با مسلمانان در سوره های مائده، انفال و توبه می باشد، که بیست و هفت مورد از آموزه های قرآن کریم را در این سه سوره را استخراج کرده، و با توجه به نظرات مفسرین بزرگ مورد بررسی قرار داده است، که نظر مفسر بزرگ علامه طباطبایی را محور بحث قرار داده، و نظرات دیگر مفسرین را بنا به فراخور بحث به عنوان موید و توضیح بیشتر آورده است.

همچنین از وجود روایات که در داخل همین تفاسیر بوده نیز استفاده شده است، از جمله اینکه برای فهم شأن نزول آیات که برای فهم مقصود آیه بسیار مهم است از آنها استفاده شده است.

در ابتدای هر بحث ابتدا توضیحی در باره آن موضوع به صورت کلی آورده شده است، سپس آیه مورد بحث و ترجمه آن را آورده است، و پس از آن توضیح آیه نوشته شده است، و در پی آن نظرات مفسرین قرآن را که در باره آن مطلب داشته اند، آورده شده است، و سپس نتیجه گیری انجام گرفته، که نتیجه همان بحث که یک مورد از آموزه های قرآن است می باشد.

و در در بخش دوم بررسی آموزه های سیاسی و اجتماعی در رابطه با اهل کتاب است که در این بخش نیز طبق روال فصل قبل حدود ده مورد از آموزه های قرآن کریم آورده شده که نحوه برخورد دین اسلام و قرآن با اهل کتاب را شامل می شود، که در این موارد نیز مانند بخش دوم همان مراتب رعایت گردیده است.

در بخش سوم آموزه های سیاسی و اجتماعی در برخورد با مشرکین آمده است، که نظر قرآن و دین اسلام در برخورد با مشرکین مورد بررسی قرار گرفته است، که در این بخش هم مانند دو بخش پیش آموزه های قرآنی را استخراج کرده و به ترتیب آیات اقدام به توضیح و تشریح نموده است. و در فصل سوم روش تحقیق که شامل چهار بند به عبارت: روش تحقیق، طرح تحقیق، فن تحقیق و طرح اجرایی می باشد را به رشته تحریر در آورده است. و در فصل چهارم نیز اقدام به استنتاج و نتیجه گیری نموده است. که امیدوار است بتواند مورد قبول اساتید محترم قرار گیرد. انشاء الله

۲-۱- بیان مسئله:

قرآن کریم کتاب زندگی مسلمانان است، و کلیت نیازهای انسان در همه زمینه‌ها در آن بیان شده است. از جمله مسائل سیاسی و اجتماعی که امروزه یکی از ضروریات زندگی انسان است. و به لحاظ اینکه همه انسانها به طور مستقیم یا غیر مستقیم در امور سیاسی دخالت دارند، لازم است با نحوه انجام آن و یا حد اقل آشنایی کلی با آن داشته باشند. و از آنجایی که در دین مبین اسلام سیاست از دین جدا نیست، و خداوند اداره امور جامعه را به عهده دین داران نهاده است، اهمیت این مسئله را دوچندان می‌سازد. همچنین یکی دیگر از مسائل مهم که ریشه قرآنی داشته، و قرآن به آن اهمیت داده، مسائل اجتماعی است. که انسان برای زندگی مسالمت آمیز با هم نوعان خود به آن نیازمند است. که در برخورد با گروههای مختلف دینی و عقیدتی دچار اشتباه نشود، و نظر خداوند متعال را رعایت نماید، و با نظر خداوند متعال در باره برخورد با گروههای مختلف اعم از مسلمانان، اهل کتاب و مشرکین آشنایی پیدا کند، که خداوند در باره این سه گروه چه نظری داشته؟ و آیا خداوند بین مسلمانان و گروههای دیگر تفاوتی قائل شده است؟ و اگر این چنین است این تفاوت در چه زمینه‌هایی است. همچنین مسلمانان نیز وظیفه خود را در باره نحوه برخورد با کسانی که در اطراف آنها زندگی می‌کنند، بدانند. که در این باره دچار اشتباه نشوند. این تحقیق در راستای دست یابی به این هدف در سوره‌های: مائده، انفال و توبه اقدام به استخراج آموزه‌های سیاسی و اجتماعی قرآن کریم نموده است، تا ضمن اینکه به سوالات تحقیق پاسخ داده، جویندگان علم و معرفت، مخصوصاً علاقه‌مندان به مطالعه مسائل سیاسی و اجتماعی قرآن کریم را یاری نماید. به همین جهت این تحقیق بر آن است که آموزه‌های سیاسی و اجتماعی قرآن کریم و نحوه برخورد و رفتار با سه گروه مسلمانان، اهل کتاب و مشرکین را از آیات قرآن استخراج کرده، و نظر چندی از مفسرین مطرح را جمع‌آوری نماید، تا چراغ هدایتی باشد برای همه کسانی که می‌خواهند در عرصه سیاست و اجتماع فعالیت نموده، و همچنین کسانی که می‌خواهند یک آشنایی کلی با این مسائل داشته باشند. انشاءالله تعالی.

۳-۱- پیشینه تحقیق:

پیشینه این بحث به زمان خود پیامبر(ص) بر می‌گردد، و مسائل سیاسی و اجتماعی از زمان شخص رسول خدا مطرح بوده، و بعد از ایشان در عصر صحابه نیز مسئله سیاست و رهبری از داغ‌ترین مسائل روز بوده است. تا جاییکه مسئله رهبری که یک مسئله سیاسی است، دین اسلام را به چالش کشانده است، و موجب درگیری‌های نظامی گردیده است، و در نتیجه موجب شده که اسلام به شعبات مختلف تقسیم گردد.

اگر همه مسلمانان به آموزه های سیاسی قرآن پایبند بودند، هیچ گاه چنین اشکالی پیش نمی آمد. و در عصر تابعین و بعد از آن تا امروز که ما زندگی می کنیم اختلاف نظر ها نه تنها کمتر نشده بلکه شدید تر هم شده است. در طول تاریخ کتاب های زیادی در باره آموزه های قرآن نوشته شده، و تفاسیر زیادی توسط مفسران به نگارش در آمده است، اما هیچ یک از آنها به طور خاص آموزه های سیاسی و اجتماعی قرآن را مورد بررسی قرار نداده است. مثلاً برای نمونه مقاله های: نگاهی به آموزه های سیاسی و اجتماعی حضرت زینب. تهیه شده در بخش تاریخ و سیره معصومین تبیان. و مقاله ظرفیت های سیاسی و اجتماعی حج از دیدگاه قرآن. و تربیت سیاسی در پرتو انتظار با تأکید بر آموزه های قرآن کریم نوشته سید مهدی موسوی. و پیامد های مهوریت آموزه های سیاسی و اجتماعی قرآن از دیدگاه امام خمینی (ره) و مصلحان دینی نوشته عیسی متقی زاده ویونس اشرفی امینی. و مقاله آموزه های سیاسی و اجتماعی قرآن کریم نوشته کریم منصوری. که همان طور که مشخص است هیچ یک از آنها به این موضوع آن طور که باید نپرداخته است. و تمام مقالات و نوشته های دیگر به این موضوع از این دید نگاه نکرده است. اما از آنجاییکه کتاب قرآن مانند دریا بسیار عمیق است، و مطالب ناب و دست اول برای تحقیق و تفحص دارد. این پژوهش بر آن است که قدمی هرچند کوچک در زمینه آموزه های سیاسی و اجتماعی قرآن کریم در سوره های: مائده، انفال و توبه بردارد، و نظرات مفسرین بزرگ را در باره این موضوع مورد بررسی قرار دهد.

۴-۱- اهمیت و لزوم تحقیق:

نحوه صحیح زندگی و فهم درست آن مستلزم فهم صحیح و درست نظر خداوند متعال در باره نوع زندگی انسان است. خداوند چگونه زیستن را در قرآن به انسان آموخته است، و همچنین نوع رابطه انسان با گروه های مختلف دینی و عقیدتی و اجتماعی را مشخص نموده است. و از آنجایی که مسائل سیاسی و سیاست مداران تأثیر بسزایی در سرنوشت ملت ها داشته است، و سعادت و شقاوت ملت ها به دست سیاست مداران رقم خورده و می خورد، اسلام حساسیت زیادی در انتخاب رهبران دینی و سیاسی داشته و دارد. و از آنجاییکه هر کسی حق حکومت و رهبری مسلمانان را ندارد، باید نظر قرآن کریم را

در انتخاب رهبر و حاکم اسلامی جویا شد، و به کار بست. تا مسلمانان تحت حکومت طاغوت زندگی را سپری نکنند. همچنین زندگی اجتماعی انسان و نقش انسان در جامعه، و نقش جامعه بر انسان که موجب تربیت صحیح یا ناصحیح انسان می گردد، از اهمیت بسزایی برخوردار است. چراکه سعادت و شقاوت انسان در گرو همین مسائل می باشد. و اینکه مسائلی از قبیل: وفای به عهد، درستکاری، نحوه

استفاده از امکانات فردی و اجتماعی و نحوه برخورد با گروه‌های مختلف، از جمله مسلمانان، اهل کتاب و مشرکین، جزء زندگی اجتماعی انسان است. که باید نظر قرآن را در باره آن جویا شد، و به کار بست. لذا این تحقیق بر آن است که ضمن بررسی و استخراج نظر قرآن در باره آموزه های سیاسی و اجتماعی قرآن کریم نحوه برخورد مسلمانان را، اولاً با خودشان و ثانیاً با اهل کتاب و ثالثاً با مشرکین را مشخص نماید، تا در معاشرت و ملاقات های خود با گروه‌های مختلف تکلیف خود را بدانند. تا ضمن اینکه نحوه معاشرت ها و برخوردها مشخص شود، مسلمانان دچار گناه و معصیت نیز نگردند. زیرا که بعضی از طعام ها و ازدواج ها و معاشرت ها با عده ای از گروهها حرام شده، و با بعضی ها حلال است. که فهم این مسائل برای مسلمانان بسیار ضروری و مهم است.

۵-۱-هدف کلی:

این تحقیق بر آن است که نحوه تعامل و برخورد قرآن کریم با گروه‌های مختلف، از جمله: مسلمانان، اهل کتاب و مشرکین را در قرآن کریم مورد بررسی قرار داده، و نظرات مختلف تفسیری را در باره گروه‌های فوق مورد ارزیابی قرار دهد.

۶-۱-اهداف فرعی:

- ۱-آموزه های سیاسی و اجتماعی قرآن کریم در تعامل با مسلمانان.
- ۲-آموزه های سیاسی و اجتماعی قرآن کریم در تعامل با اهل کتاب.
- ۳-آموزه های سیاسی و اجتماعی قرآن کریم در تعامل با مشرکین.

۷-۱-سوالات تحقیق:

- ۱-آموزه های سیاسی و اجتماعی قرآن کریم در سوره های:مائده، انفال و توبه در باره مسلمانان چیست؟
- ۲-آموزه های سیاسی و اجتماعی قرآن کریم در سوره های:مائده، انفال و توبه در باره اهل کتاب چیست؟

۳- آموزه های سیاسی و اجتماعی قرآن کریم در سوره های: مائده، انفال و توبه در باره مشرکین چیست؟

۸-۱- ابزار و روشهای گرد آوری:

برای گرد آوری داده ها در این تحقیق از روش های مختلفی بهره گرفته شده است. از جمله: کتاب، سی دی، اینترنت، مقالات، سخنرانی ها و....

۹-۱- تعریف مفاهیم و واژگان تحقیق:

۱- نکاح: به معنی زن گرفتن است که همان عقد نکاح باشد، و به معنی مقاربت و جماع نیز آمده. راغب می گوید: نکاح در اصل برای عقد است. سپس به طور استعاره برای جماع گفته شده. محال است که اول برای جماع وضع شده باشد، سپس در عقد استعاره باشد. زیرا نامهای جماع همه کنایاتند، و عرب تصریح به آن را قبیح می داند. و این غیر ممکن است که با لفظ قبیح از غیر قبیح تعبیر آورند. یعنی لفظی که برای جماع وضع شده در عقد خواندن به کار برند. (قاموس قرآن- قرشی- ج ۹- ص ۱۰۷)

۲- طعام: طعام خوردن، نیز به معنی مزه آمده مثل شوری و ترشی. به نظر بعضی طعم به معنی آشامیدن نیز به کار می رود. طبرسی به معنای چشیدن هم آورده. در المیزان و المنار نیز به معنای چشیدن آمده است. طبرسی هم به معنای اکل و هم شرب آورده است. (همان- ج ۴- ص ۲۱۵)

۳- ابلاغ: راغب با آنکه بلاغ را مصدر ثلاثی گرفته به معنی تبلیغ گرفته است. همچنین معنی کفایت نیز به آن داده است. طبرسی و بیضاوی و راغب بلاغ را به معنی کفایت آورده اند. (قاموس- قرآن- ج ۲- ص ۲۲۸)

۴- ولایت: راغب گفته ولاء و توالی آن است که دو چیز چنان باشند که میانشان چیز دیگری نباشد. و به طور استعاره به نزدیکی ولاء و توالی گویند، خواه در مکان باشد، یا صداقت، یا نفرت، یا اعتقاد. تولیه اگر با عن باشد به معنی اعراض، و اگر با الی باشد به معنی رو کردن، و اگر با دو حرف مذکور متعدی شود به معنی بر گرداندن و متوجه کردن می آید. و در صورت تعدی به دو مفعول به معنی سرپرست

کردن و غیره می آید. تولی از باب تفعیل به معنی اعراض و دوست اخذ کردن و سرپرست می آید ولی به معنی سرپرست و اداره کننده امر و نیز به معنی دوست و یاری کننده آمده است. (همان-ج ۱۳-ص ۲۰۲)

۵- احرام: حرام به معنی ممنوع است و ضد حلال است. حرام گاهی حرام تکلیفی است و گاهی به

طریق بازداشتن قهری و اجباری است. این تحریم به طریق منع اجباری است که خدا جلوشان را گرفته است. میشود گفت که تحریم طبیعی است. همانطور که شخص تعلیم ندیده از هدایت هواپیما ممنوع است. همچنین مشرک از رفتن به بهشت طبیعتاً ممنوع است. گرچه راه بهشت باز باشد. زیرا او توانایی رفتن ندارد. حرام گاهی به تسخیر و اعمال قدرت خدا است و گاهی تحریم طبیعی و مقتضای طبیعت است که خدا چنان قرار داده است. حرم مکه را از آن جهت حرم گویند که بعضی چیزها در آن تحریم شده است. همچنین است ماه حرام. در جای دیگر حرام به معنی احترام چیزی است که هتک حرمت آن حلال و جایز نیست. (همان-ج ۳-ص ۱۲۲)

۶- کعبه: به معنای کعب و بر آمدگی و بالا آمدن ملحوظ و یا اصل معنای آن است. چنانکه از کعب و کواعب (به معنای قوزک) دانسته شده. لذا هر اتاق مربع را کعبه گویند. زیرا که چهار زاویه آن شکل بر آمدگی دارد. بیت الله الحرام را بدین اعتبار کعبه گویند. (همان-ج ۳-ص ۲۱۴)

۷- انفال: نفل به معنای زیادت آمده است. در مجمع و المنار منظور از انفال را نماز نافله گفته اند. زیرا زاید بر واجب است. همچنین به معنای عطیه گفته شده است. نفل به معنای غنیمت و هبه و زیادت است که جمع آن انفال است. راغب گفته نفل به عینه غنیمت است. لکن به اعتبار آنکه با فتح به دست آمده غنیمت، و به اعتبار آنکه عطایی است از جانب خدا، نفل است. (همان-ج ۸-ص ۱۰۰)

۸- فتنه: به معنای امتحان. اصل فتنه گذاشتن طلا در آتش است، تا خوبی از ناخوبی مشخص شود. در مجمع آمده: فتنه به معنای امتحان و اختبار هم آمده است. در المیزان آمده که فتنه آن است که به وسیله آن چیزی امتحان شود. به خود امتحان یا به لازم امتحان که شدت و عذاب است. و به ضلال و شرک که سبب عذابند اطلاق می شود. راغب گفته فتن به معنی ادخال انسان در آتش نیز به کار رفته است. همچنین به معنای شرک هم آمده که بدان خاطر است که موجب دخول در آتش است. (قاموس-قرآن-ج ۶-ص ۱۴۷)

۹- جهاد: به معنای صعوبت و مشقت و تلاش توأم با رنج آمده است. در مجمع در باره جنگ با دشمن آمده، یعنی در جنگ با دشمن مشقت را بر خود هموار کردن است. شعبی نقل کرده که جهاد (به فتح ج) به معنی مشقت در عمل است. و جهاد (به ضم ج) مشقت در قوت و غذا است. پس فلانی جهاد کرد

یعنی قدرت خود را به به کار انداخته و متحمل مشقت گردیده و تلاش توأم با رنج کرده است. (همان - ج ۳-ص ۷۸)

۱۰- عهد: به معنی نگهداری و مراعات پی در پی در شخص. پیمان را از آن جهت عهد گویند که مراعات آن لازم است. اصل عهد نگهداری و مراعات است. سپس در پیمان که مراعات آن لازم است به کار رفته است. و اگر به معنی امر و توصیه آید از جهت لازم الحفظ بودن است. معاهده با یکدیگر پیمان بستن است، پیمانی که لازم المراعات است. به نظر می آید که مراد از عهد الله هدایت تکوینی است. که در وجود هر فردی به ودیعه گذاشته شده است. و مراد از میثاق عهد محکم شدن آن به وسیله انبیاء و اولیاء باشد. (همان - ۷-ص ۲۶۱)

۱۱- توکل: به معنی قبول و کالت و اعتماد می باشد. راغب گوید: توکل دو جور است. "توکلت فلان" یعنی قبول و کالت از او کردم. و "توکلت علیه" یعنی به او اعتماد کردم و امید وار شدم. طبرسی گفته توکل یعنی اظهار عجز و اعتماد به غیر است. و توکل علی الله و گذار کردن کار به خدا و اطمینان به تدبیر او است. (همان - ج ۸-ص ۲۴۱)

۱۲- خدعه: به معنی حيله کردن، فریب دادن آمده است. آیا می شود به خدا نسبت حيله و نیرنگ داد؟ در جواب گویند: این تعبیر در قرآن بسیار آمده است. مکر ابتدایی مذموم و از صفات ناپسند است. ولی مکر در مقابل مکر ممدوح و قابل ستایش است. آنچه در آیات قرآن قابل دقت است این است که مکر و خدعه خدا در مقام ثانی آمده که پسندیده است. خدا به کسی خدعه نمی زند. اما کسیکه از هدایت خدا اعراض می کند، خود را مورد غضب خدا قرار می دهد. و گرفتار سخط حق تعالی می شود. این به معنای مکر خداوند متعال است. (همان - ج ۹-ص ۲۱۴)

۱۳- فدا: آنچه از مال و مانند آن که در برابر آزادی دیگری دهند. (رضایی- فرهنگ ابجدی-ص ۶۵۷)

۱۴- عذاب: به معنای عقوبت و شکنجه آمده است. طبرسی آن را استمرار الم، راغب ایجاع شدید، جوهری عقوبت و عذاب یعنی هر آنچه بر انسان دشوار است، و او را از مرادش منع می کند. راغب گفته اصل آن از عذب است یعنی گوارایی زندگی از او سلب شد. و بعضی از اهل لغت به معنای "ضرب" آورده اند. و بعضی به معنای آب آلوده و کدر. نگارنده می گوید اصل آن به معنی منع است. و عذاب را از آن جهت عذاب گویند که راحتی و آسایش را سلب می کند. (قرشی- قاموس قرآن- ج ۵-ص ۳۱۰)